

God virksomhetsstyring i norske stiftelser

Stiftelseskonferansen i 2015 i Førde
21. - 22. April 2015

Advokat Bjørn O. Øiulfstad, daglig leder i Stiftelsesforeningen

Stiftelsesforeningen i Norge

- Stiftelsesforeningen ble etablert i 2003 og er en interesseorganisasjon for stiftelser.
- Foreningens hovedformål er å synliggjøre stiftelsenes samfunnsnyttige rolle, og arbeide for gode rammevilkår for stiftelser. Foreningen har god dialog med myndighetene. Foreningen er også et servicekontor for medlemmene, og bistår i enkeltsaker.
- Foreningen har nærmere 360 medlemmer, som til sammen forvalter over 80 mrd. kroner.
- Foreningen har utarbeidet guidelines for god drift av stiftelser, utgir nyhetsbrev og arrangerer seminarer for stiftelser.
- Foreningen er medlem av den europeiske stiftelsesforeningen DAFNE.

Aktuell informasjon om Stiftelsesforeningen finnes på vår hjemmeside:

www.stiftelsesforeningen.no

Varianter av stiftelser

- Stiftelsesloven definerer to hovedkategorier stiftelser; alminnelige stiftelser og næringsdrivende stiftelser.
- Alminnelig stiftelser kan igjen deles inn i to kategorier; gaveutdelende stiftelser og gavemottakende stiftelser.
- Vi har også finans- og sparebankstiftelser som er undergitt særskilt regulering i finansieringsvirksomhetsloven.
- Alle typer stiftelser må forholde seg til god virksomhetsstyring, men for pengeutdelende stiftelser er det noen særlige krav.

Hva menes med god virksomhetsstyring i stiftelser?

- En stiftelse er selveiende og har ingen eiere.
- Det betyr at de som innehar verv i en stiftelse – styremedlemmer eller daglig leder har et særlig ansvar for å ivareta stiftelsens og samfunnets interesser.
- Mange stiftelser har et formål som har evighetens perspektiv.
- God virksomhetsstyring sikrer at stiftelsens interesser ivaretas.
- God virksomhetsstyring innebærer at vedtekter og lovgivningen følges.
- Styret i en stiftelse skal påse at dens handlinger og virksomhet alltid tåler samfunnet og mediernes lys.

Hva det handler om

- God stiftelsesstyring handler om å etablere og følge rutiner for styring og kontroll som gir stifteren, brukerne, myndighetene og omverdenen trygghet for at formålene innfris, og at verdier blir forvaltet på en god måte.
- Trygghet for at formålene innfris ligger ikke bare i det positive – at stiftelsens midler skal bli brukt til å realisere stiftelsens formål – men også i det negative – at midlene ikke skal bli brukt til noe annet.
- God internkontroll bidrar til å sikre god virksomhetsstyring.

I - Styrets rolle – uavhengighet fra oppretter

- Formuesverdiene som er lagt inn i en stiftelsen er stillet til rådighet for formålet, og dermed mister oppretteren råderetten over midlene.
- Selvstendighetskravet er oppfylt når stiftelsens kapital forvaltes uten for tett påvirkning fra oppretteren, og midlene utdeles til formålet.
- Selvstendighetskravet retter seg ikke bare mot oppretteren, men også mot oppretterens "nærstående".
- Styret må sørge for at stiftelsen reelt opptrer selvstendig i forhold til oppretter, og gavemottager.
- Stiftelsesloven krever at oppretter og hans nærstående ikke er de eneste medlemmene av styret i en stiftelse.

II - Utdelinger fra stiftelser - nærstående

- Stiftelsesloven forbyr utdelinger til oppretteren, eller til oppretterens ektefelle eller samboer.
- Det er imidlertid ikke ulovlig å foreta utdelinger til oppretterens barn og øvrige slektninger.
- Begrepet "utdeling" er mer enn rene gaveoverføringer.
- Utdelinger i strid med stiftelsesloven skal som hovedregel tilbakeføres.
- Dersom det er oppstått et tap i en stiftelse kan det kreves erstatning fra tillitsmenn.
- Både styret og Stiftelsestilsynet kan fremme slike erstatningskrav.

III - Eiendelene i stiftelser - separasjonsplikt

- Det foreligger separasjonsplikt for stiftelser som innebærer at eiendeler skal holdes adskilt fra andres eiendeler.
- Det er et forbud mot å yte lån fra stiftelsen til oppretteren og andre nærstående.
- Sammenblanding av personlig økonomi og stiftelsens økonomi er ulovlig.

IV - Kompetent ledelse i stiftelsen – forvaltning

- Styret har ansvaret for forvaltningen av stiftelsen.
- Stiftelser kan forvalte betydelige midler og profesjonell drift nødvendig.
- Stiftelsesloven legger til grunn et krav om forsvarlig drift.
- Et styremedlem eller daglig leder skal ikke delta i behandlingen av spørsmål som er av betydning for vedkommende.
- Et styremedlem kan komme i ansvar for tap som er voldt forsettlig eller uaktsomt.

V - Godtgjørelse til tillitsmenn

- Godtgjørelse til styret skal stå i rimelig forhold til det arbeid og ansvar som følger med vervet eller stillingen.
- Stiftelsestilsynet har hjemmel til å sette ned godtgjørelse dersom den er urimelig høy.
- Det kan være stor variasjon mellom hva som er et rimelig honorar.
- Det vil være straffbart å motta "utilbørlige fordeler".

Anbefalinger fra Stiftelsesforeningen:

- Det bør velges et styre som har tilstrekkelig uavhengighet i forhold til oppretteren.
- Styrets samlede kompetanse bør stå i forhold til stiftelsens formål.
- Det bør foreligge retningslinjer som sikrer at styrets sammensetning og kompetanse vurderes jevnlig.
- Stiftelser som forvalter en betydelig kapital, bør vurdere å involvere uavhengige personer i prosessen med å velge styremedlemmer.
- En stiftelsen bør følge grunnleggende krav til forsvarlig saksbehandling.
- Det bør vurderes om det er behov for egne etiske regler.
- Styret bør jevnlig gjennomgå sine egne regler for godtgjørelse, og det bør vises særlig aktsomhet når styremedlemmer mottar betaling for tilleggsarbeid.

VI - Forsvarlig kapitalforvaltning

- Forvaltning av stiftelsers kapital skal være forsvarlig.
- Det skal tas hensyn til sikkerheten, og mulighetene for å oppnå en tilfredsstillende avkastning.
- Det er to prinsipper for forsvarlig forvaltning i loven: 1) hensyn til sikkerhet og 2) hensynet til å oppnå en tilfredsstillende avkastning.
- Motsatte hensyn - hensynet til sikkerhet gir en begrensning i hvor stor risiko en stiftelse kan ta, mens hensynet til avkastning tilsier at man ikke kan være for passiv.

VII -Nærmere om kapitalforvaltningen

- Hver stiftelse må foreta en konkret vurdering av hva som er forsvarlig forvaltning.
- Styret må avklare om kapitalforvaltningen skal håndteres internt eller eksternt.
- Stiftelsens tidsperspektiv, og behov for tilgjengelig kapital vil avgjøre forvaltningsstrategi.
- Styret har en plikte til ved jevne mellomrom å vurdere alternative plasseringsmuligheter.
- Styret kan bli erstatningsansvarlig dersom kapitalforvaltningen er uforsvarlig.

Anbefalinger fra Stiftelsesforeningen:

- Styret skal påse at regnskap og formuesforvaltning er gjenstand for betryggende kontroll.
- Stiftelser med en viss egenkapital bør fastsette en instruks for kapitalforvaltningen, og denne bør diskuteres minst en gang per år.
- Stiftelsens kapitalforvaltning bør tilpasses styrets kompetanse. Et grunnprinsipp bør være at det ikke foretas plasseringer i finansielle produkter som styret ikke forstår rekkevidden av.
- Styret skal sikre at utdelinger skjer i henhold til stiftelsens formål.

VIII - Gode kontrollrutiner

- Tilsyn med stiftelser skjer på to måter:
 - Stiftelsenes egenkontroll og revisors kontroll
 - Stiftelsestilsynet
- Det bør utarbeides retningslinjer og rutiner for hvordan arbeidet med gaveutdelinger skal gjennomføres, oppfølging av utdelinger og kapitalforvaltning.

IV - Regnskap og revisor

- En stiftelse har plikt til å føre regnskap.
- Alle stiftelser skal ha en revisor.
- En revisor har ikke taushetsplikt i forhold til Stiftelsestilsynet.
- I revisjonsberetningen skal revisor uttale seg om forvaltningen og utdelingene er foretatt i samsvar med lov, stiftelsens formål og vedtektene for øvrig.
- Revisor har en sentral rolle i å føre kontroll og tilsyn med stiftelsenes virksomhet.

Anbefaling fra Stiftelsesforeningen

- Styret bør sørge for at stiftelsen har en kompetent revisor.
- Skifte av revisor bør vurderes ved jevne mellomrom.
- Styret bør minst en gang per år kontrollere om instruks for kapitalforvaltningen følges.
- Styret bør vurdere en skriftlig fullmakts struktur som avklarer kompetansen i stiftelsen.
- Det bør praktiseres åpenhet om sentrale forhold ved stiftelsens virksomhet, herunder formål, årsrapport, årsregnskap, gaveutdelinger og styregodtgjørelser.
- Stiftelser av en viss størrelse bør vurdere opprettelse av en egen hjemmeside.
- Styret bør årlig utarbeide en rapport om kapitalplasseringer, risiko og avkastning som kan gjøres tilgjengelig for allmennheten ved behov.

Forvaltnings og rettspraksis

- Vedtak fattet av Stiftelsestilsynet
- Vedtak i klagesaker – fremtidig klagenemd
- (Nærings- og fiskeridepartementet/Justisdepartementet)
- Avgjørelser ved domstolene

Kontaktinformasjon

Daglig leder, advokat Bjørn O. Øiulfstad

Mobiltelfon 947 81 560 / e-post: bjorn@advoiulfstad.no

Stiftelsesforeningen
Postboks 1308 Vika
0112 Oslo